
Перуніна Л.В.,
*студентка 6 курсу, 8 групи, Інституту
прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ

Ключові слова: психологічні ознаки особи злочинця, теорія «природженого злочинця», томографічні дослідження серійних злочинців.

Анотація. У тезах розглянуті психологічні ознаки особи злочинця та психологічні фактори, які впливають на їх поведінку.

Аннотация. В тезисах рассмотрены психологические черты личности преступника и психологические факторы, влияющие на их поведение.

Ключевые слова: психологические черты личности преступника, теория «природжденного преступника», томографические исследования серийных преступников.

Summary. The theses consider the psychological characteristics of the offender and the psychological factors that affect their behavior.

Keywords: psychological traits of a criminal personality, the theory of the “born criminal”, tomographic studies of serial criminals.

На сьогоднішній день все більшої актуальності набирає питання соціально-психологічних відмінностей між злочинцями та законотрухняними громадянами. Як писав Б. М. Головкін, якщо замислитися, чому більшість людей не вчиняють злочинів, то можна припускати, що від злочинів їх утримує совість, острах кримінального покарання, суспільний осуд чи можливо щось інше [1, с.223]. Це властивості психіки особи з її певними індивідуальними ознаками, які здійснюють саморегуляцію поведінки та керують її діями. Поняття «особистість злочинця» необхідно розглядати як: а) особистість індивіда, котрий вчинив конкретний злочин; б) особистість окремих категорій (видів) злочинців (наприклад убивць, хабарників та ін.); в) особистість злочинця взагалі [5, с.223].

Психологічні ознаки особи злочинця охоплюють психічні стани, процеси і властивості особи злочинця, його мислення, поведінку, інтелектуальний рівень, темперамент і вольові якості.

Доктор психологічних наук Єнікеев М.І. виділяв такі основні психологічні ознаки: інтелектуальні ознаки (рівень розумового розвитку, обсяг знань, життєвий досвід, широта чи вузькість поглядів, зміст і різноманіття інтересів тощо); емоційні властивості (сила, врівноваженість і рухливість нервових процесів – темперамент, динамічність почуттів, ступінь емоційного збудження, динаміка реакцій на подразники та складні ситуації, постійність чи мінливість переживань особи); вольові властивості особи (здатність регулювати свою діяльність, приймати та реалізовувати рішення, досягати мети) [2, с. 53–55].

Відомий антрополог Ч. Ломброзо був засновником теорії «природженого злочинця». Він вважав, що в деяких людей від народження закладена схильність до вчинення злочину, вони рано чи пізно їх скоять. Окрім цього, Ломброзо говорив про те, що людині, яка вчинила злочин певного типу (крадіжка, вбивство, зґвалтування), притаманні окремі фізіологічні та психічні аномалії, які він поділяв на внутрішні та зовнішні стигмати. Наприклад, до внутрішніх стигматів належить: знижена чутливість до болю; підвищена гострота слуху, нюху; велика моторність; підвищена сила лівих кінцівок; відсутність каяття або мук сумління, цинізм, зрадництво, жорстокість, марнославство, мстивість, лінощі; любов до азартних ігор; поширеність татуювань. До зовнішніх стигматів належать: відхилення розміру голови від типу, властивого расі; надмірні розміри щелеп та вилиць; асиметрія обличчя; занадто малий або великий розмір вух; ніс плоский – у злодіїв або гострий – у вбивць; велика кількість різноманітних передчасних зморшок; дефекти грудної клітини; надмірна довжина рук, зайве число пальців тощо [3, с. 58].

Як вважає професор О.О. Бухановський, у конкретної людини в силу певних біологічних і психологічних особливостей може існувати схильність до вчинення злочинів. Вчений виділяє кілька важливих факторів. Одним з них є: мозковий фактор, який стосується вражень кори мозку, а саме лобних і скроневих утворень, що відповідають за вищі форми психічної діяльності: формування особистості, світогляду, моралі, етики. Друга зміна, виявлене шляхом

магнітно-резонансної томографії, відбувається на рівні глибоких структур - в шлуночках мозку, які відповідальні за інстинктивні бажання. Бухановський довів, що подібні специфічні зміни виникають, як правило, ще до народження людини, в результаті чого дитина народжується з характерними змінами черепа: збільшеною лобовою часткою і лобовою кісткою, яка формує надбрівні дуги [4, с. 100].

Під час томографічних досліджень серійних злочинців була відзначена ще одна вроджена аномалія - пухлина (кіста) в зоні шлуночків. Висновки професора Бухановського засновані на вивченні 57 осіб, у яких томографічні результати були схожі. Пізніше стало відомо, що А.Р. Чікатіло народився з гідроцефалією (водянкою головного мозку) [4, с. 105].

Другим фактором є важка вагітність, що протікає в умовах поганої екологічної ситуації або важких хронічних стресів. Майже всі ті, хто ставав серійним злочинцем, отримали травму мозку під час пологів. Наприклад, садист і педофіл Анатолій Сливко отримав родову травму - був задушений пуповиною. Наслідки цієї травми в подальшому негативно позначилися на ньому - все життя він страждав від головних болів, а в підлітковому віці у нього виникла «епілептоїдна» психопатія для якої характерна така поведінка: в'язкість, тугорухливість, незграбність, педантичність та дріб'язкова скрупульозність у роботі [4, с. 105].

Отже, психологічні ознаки особи злочинця мають важливе значення для вивчення тих властивостей психіки, що впливають на формування мотивації злочинної поведінки особи і потребують подальшого наукового вивчення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Головкін Б.М. Психологічні особливості злочинців / Б.М. Головкін, Я.Т. Наваляна // Форум права. – 2012. – № 4. – С.223-230. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2012_4_37
2. Енікеев М.И. Юридическая психология: учебник. М.: «Норма-ИНФРА-М», 1999. С. 53–55.
3. Ломброзо Ч. Злочинна людина / пер. з італ. Москва: Ексмо; Мідгард, 2005. 876 с.

4. Robotization of manufacturing process: economic and social problems and legal ways of their solution / O. E. Kostyuchenko, T. V. Kolesnik, Z. V. Bilous, O. V. Tavolzhanskyi // Financial and credit activity: problems of theory and practice. – 2019. – Vol. 3, is. 30. – P. 454–462.

5. Общая психопатология: пособие для врачей / А.О. Бухановский, Ю.А. Кутявин, М. Е. Литвак. – 2-е изд., перераб. и доп. – Ростов н/Д: Феникс, 1998

6. Лукашевич С. Ю. Сучасні теорії індивідуальної злочинної поведінки / С. Ю. Лукашевич, К. А. Бочарова, А. С. Кападзе // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. – 2016. – Вип. 3. Том 2. – С. 76–79.

7. Яковець І., Автухов К., Таволжанський О. Виправлення засуджених через застосування кримінальних покарань: реалії та перспективи. Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані: монографія. Миколаїв: Іліон, 2016. С. 126–162.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. О.В. Таволжанський